

Konstytucja RP. Rozdział XI – Stany nadzwyczajne

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Traktat Północnoatlantycki*, 4.04.1949 r., dostępny w internecie: nato.int [dostęp 20.05.2020 r.].
- Źródło: *Encyklopedia PWN: dyktator*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 17 marca 1921 roku*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.05.2020 r.].
- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

Konstytucja RP. Rozdział XI – Stany nadzwyczajne

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

W tym materiale powtórzemy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu stanów nadzwyczajnych oraz na pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Wskażesz najważniejsze przesłanki do ustanowienia stanu nadzwyczajnego.
- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących XI rozdziału Konstytucji RP.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Konstytucja RP. Rozdział XI – Stany nadzwyczajne

Ogólną przesłanką do wprowadzenia jednego z trzech rodzajów stanów [nadzwyczajnych](#) jest wystąpienie sytuacji szczególnych zagrożeń, w których zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, co oznacza, że zanim zostanie wprowadzony w drodze odpowiedniego rozporządzenia, musi istnieć szczególna regulacja prawna określająca skutki prawne tej decyzji. Taka swoista konstrukcja prawna stanu nadzwyczajnego nie może być zmieniana w czasie jego trwania.

W szczególności owe dokumenty powinny określić:

- zasady działania organów władzy publicznej;
- zakres ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela;

- ewentualne podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia tych wolności.

Ustawy o stanach nadzwyczajnych mogą przewidywać tylko takie działania, które odpowiadają stopniowi zagrożenia, i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.

Stan wojenny

Organ wprowadzający

Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów w drodze rozporządzenia.

Obszar

Na całym terytorium państwa lub jego części.

Terminy

Na czas wymagany okolicznościami.

Przesłanki

- a) zbrojna napaść na państwo;
- b) *casus foederis*: zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji wynikające z umowy międzynarodowej.

Zakres ograniczeń swobód obywatelskich

Z wyjątkiem: art. 30 Konstytucji RP (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, 40 i 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i 72 (rodzina i dziecko).

Zmiany w funkcjonowaniu organów państwa

- a) Prezydent RP może wydawać rozporządzenia z mocą ustawy w sytuacji, gdy sejm nie może się zebrać na posiedzenie; takie rozporządzenia z mocą ustawy muszą być zatwierdzone na najbliższym posiedzeniu sejmu;

b) centralizacja administracji publicznej (jednoosobowe kierownictwo o uprawnieniach administracji rządowej).

Zabezpieczenia chroniące przed nadużyciem władzy

- a) Ustawowa regulacja stanu prawnego obowiązującego w tym stanie;
- b) kontrola ze strony sejmu: obowiązek przedstawienia decyzji w ciągu 48 godzin, możliwość uchylecia stanu bezwzględną większością głosów;
- c) zakaz dokonywania zmian w najważniejszych aktach normatywnych: konstytucji, ordynacji wyborczej, ustawach regulujących stany nadzwyczajne
- d) zakaz przeprowadzania wyborów do konstytucyjnych organów władzy, referendów;
- e) przedłużenie kadencji konstytucyjnych organów władzy pochodzących z wyborów powszechnych na okres do 90 dni po zniesieniu stanu.

Stan wyjątkowy

Organ wprowadzający

Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów.

Obszar

Na całym terytorium państwa lub jego części.

Terminy

Na okres do 90 dni; istnieje możliwość jednorazowego przedłużenia przez sejm na okres do 60 dni.

Przesłanki

- a) Zagrożenie konstytucyjnego ustroju państwa;
- b) zagrożenie bezpieczeństwa obywateli;
- c) zagrożenie porządku publicznego.

Zmiany w funkcjonowaniu organów państwa

a) Zmiany są określane na podstawie ustawy uchwalonej przez sejm i w drodze rozporządzenia;

b) centralizacja administracji publicznej (jednoosobowe kierownictwo o uprawnieniach administracji rządowej).

Zakres ograniczeń swobód obywatelskich

Zawieszenie swobód analogiczne jak w stanie wojennym.

Zabezpieczenia chroniące przed nadużyciem władzy

Analogiczne jak w stanie wojennym.

Stan klęski żywiołowej

Organ wprowadzający

Rada Ministrów.

Obszar

Na części terytorium.

Terminy

Na okres do 30 dni z możliwością przedłużenia przez sejm.

Przesłanki

Zapobieżenie lub usunięcie skutków katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej.

Zmiany w funkcjonowaniu organów państwa

a) Zmiany są określane na podstawie ustawy uchwalonej przez sejm i w drodze rozporządzenia;

b) centralizacja administracji publicznej (jednoosobowe kierownictwo o uprawnieniach administracji rządowej).

Zakres ograniczeń swobód obywatelskich

Dopuszczenie ograniczenia jedynie następujących wolności i praw: art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na

terytorium RP), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

Zabezpieczenia chroniące przed nadużyciem władzy

Analogiczne jak w stanie wojennym.

Słownik

stan nadzwyczajny

reżim prawny, który służy odwróceniu lub umniejszeniu skutków szczególnych zagrożeń, gdy zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające

stan wyjątkowy

wprowadzany w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego przez Prezydenta RP na wniosek Rady Ministrów; obowiązuje na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni, na części albo na całym terytorium państwa

stan wojenny

wprowadzany w razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium RP lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji; Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa

stan klęski żywiołowej

wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej, a także w celu ich usunięcia; obejmuje obszar dotknięty klęską oraz obszar, na którym wystąpiły lub mogą wystąpić jej skutki

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj ćwiczenie.

Stany nadzwyczajne
w ustawach zasadniczych

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D14EKLkYU>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału *Stany nadzwyczajne w ustawach zasadniczych*.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, w jaki sposób stan nadzwyczajny może stać się zagrożeniem dla reżimu demokratycznego.

Ćwiczenie 2

Zredaguj notatkę, w której zreferujesz zmiany, jakie zasły w regulacjach dotyczących stanów nadzwyczajnych.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Decyzję o wprowadzeniu stanu klęski żywiołowej podejmuje...

- Rada Ministrów.
- Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów.
- Prezydent RP za zgodą Trybunału Konstytucyjnego.
- Prezydent RP z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów.

Ćwiczenie 2

Wymień przesłanki do wprowadzenia stanu wyjątkowego.

Zaznacz odpowiedzi najbliższe swoim.

- casus foederis*
- zagrożenie konstytucyjnego ustroju państwa
- zagrożenie bezpieczeństwa obywateli
- zagrożenie porządku publicznego
- zbrojna napaść na państwo

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Stan wojenny może wprowadzić Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów.	☐	☐
Ustawy o stanach nadzwyczajnych mogą przewidywać nieograniczone możliwości działań.	☐	☐
Stan wojenny może zostać wprowadzony maksymalnie na 90 dni.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Encyklopedia PWN: dyktator* ”

Dyktator (...), w starożytnym Rzymie w okresie republiki nadzwyczajny urzędnik (od 501 lub 498 p.n.e.), o najwyższej władzy, mianowany przez jednego z konsulów w sytuacji kryzysowej państwa do wykonania konkretnego zadania (zazwyczaj dowództwa w wojnie lub przeprowadzenia wyborów); sprawował urząd nie dłużej niż 6 miesięcy; od decyzji dyktatora nie było odwołania.

Źródło: *Encyklopedia PWN: dyktator*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

Wymień dwa podobieństwa między dyktaturą wprowadzaną w starożytnym Rzymie a stanem nadzwyczajnym w Polsce.

1.

2.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku

Art. 228

2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

Dokończ zdanie.

Zgodnie z zasadami opisanymi w podanym fragmencie Konstytucji RP, nie jest wprowadzany stan...

wojenny.

wyjątkowy.

klęski żywiołowej.

wojny.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ Traktat Północnoatlantycki

Artykuł 5

Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się one na to, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, każda z nich (...) udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego.

Źródło: *Traktat Północnoatlantycki*, 4.04.1949 r., dostępny w internecie: nato.int [dostęp 20.05.2020 r.].

Wyjaśnij, który stan nadzwyczajny może być wprowadzony w Polsce w przypadku zastosowaniu 5. artykułu Traktatu Północnoatlantyckiego.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 17 marca 1921 roku**

Art. 124

Czasowe zawieszenie praw obywatelskich (...) może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub dla miejscowości, w których okaże się konieczne ze względów bezpieczeństwa publicznego.

Zawieszenie takie zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej (...).

Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu, zarządzenie Rządu powinno być przedstawione Sejmowi nowo wybranemu, niezwłocznie na pierwszym posiedzeniu.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 17 marca 1921 roku*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

Wskaż różnicę dotyczącą wprowadzenia stanu wyjątkowego według konstytucji marcowej i Konstytucji III RP.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku**

Art. 232

W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 20.05.2020 r.].

Wyjaśnij, która z przyczyn wprowadzenia stanu klęski żywiołowej może być określana jako prewencyjna.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Rozdział XI – Stany nadzwyczajne

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

12) przedstawia rodzaje stanów nadzwyczajnych w Rzeczypospolitej Polskiej i warunki ich wprowadzania.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje najważniejsze przesłanki do ustanowienia stanu nadzwyczajnego;
- analizuje typy poleceń do ćwiczeń dotyczących XI rozdziału Konstytucji RP;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- lekcja odwrócona;
- prezentacja;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery;

Przebieg lekcji:

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z e-materiałem. Na wcześniejszych zajęciach nauczyciel dzieli klasę na trzy grupy.
2. Jako zadanie domowe grupy opracowują następujące tematy:
  1. stan wojenny;
  2. stan wyjątkowy;
  3. stan klęski żywiołowej.

Prezentacje grup nie powinny trwać więcej niż po 5 minut.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel przedstawia cele lekcji.
2. Uczniowie siadają według podziału na grupy z wcześniejszej lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie przedstawiają swoje prezentacje. Osoby, które akurat nie występują, notują najważniejsze informacje.
2. Uczniowie w parach dyskutują na temat tego, jak rozumieją maksymę *Salus rei publicae suprema lex esto* w kontekście lekcji.
3. Pary na forum klasy przedstawiają swoje wnioski.
4. Uczniowie zapoznają się z filmem i indywidualnie rozwiązują dołączone do niego ćwiczenie.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia interaktywne.
2. Cała klasa omawia odpowiedzi.

Praca domowa:

Wykonaj pozostałe ćwiczenia interaktywne.

Przygotuj notatkę na temat tego, jakie stany nadzwyczajne funkcjonują w wybranym przez siebie państwie.

Materiały pomocnicze:

Encyklopedia PWN: dyktator, encyklopedia.pwn.pl.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, sejm.gov.pl.

Traktat Północnoatlantycki, 4.04.1949 r., nato.int.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 17 marca 1921 roku, prawo.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Po obejrzeniu filmu uczniowie mogą przygotować notatkę na temat historycznych przykładów wprowadzenia stanów nadzwyczajnych w różnych państwach.